

אדר

ברכת הילדים מתוך שער ליל שבת בבית / הרבה אשרת מורג

יהי רצון מלפניך, יהוה אלהינו ואלהי אבותינו ואמותינו,
שתשמר על משפחתנו, היום ובכל יום, שתהא השמחה
והאהבה שורה בתוכנו, והגן עלינו מכל מכאוב וחסבלה, צער
ואכזבה, בין שמפנינו ובין שמפני מרענו. אבינו האב הרחמן,
אשר מפי עוללים ויונקים יסדת עז. (תהלים ח ג).

אנא הנחה את ילדינו... שדרכם לא תאבד עליהם, והאר
את יומם; שחיוכם לא ימוש מפיהם לעולם, והרחק מעליהם
אנשים רעים ופגעים רעים, והשיבם אלינו בשלום ובגיל תמיד.
ברוך אתה יהוה, משמח הורים וילדים.

ב' ראש חודש אדר א', יום ד', א' אדר 26.2

א. בתפילות העמידה במהלך היום ובברכת המזון מוסיפים את ברכת "יעלה ויבוא" לציין ראש החודש. בברכת המזון מוסיפים אף את הבקשה "הרחמן הוא יחדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה". בקשה זו מצורפת גם לפני חתימת ברכת המזון בקצרה.

ב. יש הנוהגים לשלב בתפילה את מזמור תהילים ק"ד: "ברכי נפשי", הנחשב כשיר של יום של ראשי חודשים. ניתן לשלב את פרק התהילים בסדר פסוקי דמרה, לאחר אמירת ההלל או בסיום קריאת התורה.

ג. לאחר תפילת העמידה בשחרית (תפילת חול שמוסיפים בה את ברכת "יעלה ויבוא") אומרים את ההלל בדילוג, עם ברכותיו.

ד. קריאת התורה: מעלים ארבעה עולים לתורה וקוראים בעניין ראש החודש. מנהג קהילות התנועה לקרוא בפרשת "בהעלותך" את פסוקי התרועה בראשי החודשים (עליה ראשונה: במדבר י, 1-3; עליה שנייה: י, 4-7; עליה שלישית: י, 8-10; עליה רביעית: י, 8-10 (חזרה על עליה שלישית)).

ה. הקריאה המסורתית היא בעניין קורבנות ראש החודש, מתוך פרשת "פנחס" (עליה ראשונה: במדבר כח, 1-3; עליה שנייה: פס' 3-5; עליה שלישית: פס' 6-10; עליה רביעית: 11-15).

ו. אין מפטירים בראש חודש.

ז. לאחר החזרת ספר התורה ולפני סיום התפילה ניתן להוסיף זכר למוסף לפי הנוסח המופיע בתפילת השבת בסידור "העבודה שבלב", או בנוסח המיוחד לראשי חודשים המופיע במוסף התפילה בסוף האוגדן.

ח. המניחים תפילין יחלצו אותם לפני אמירת זכר למוסף.

ט. בחלק מקהילות ישראל התפתחו בראשי חודשים מנהגי תפילה והתכנסות מיוחדים של הנשים. בחלק מקהילות התנועה נוהגים לקיים אירועי לימוד מיוחדים ברוח זו. נשות הכותל מקיימות ביום זה תפילת ראש חודש חגיגת ככותל המערבי.

שבת פרשת תרומה, ד' אדר 29.2

א. בשחרית קוראים לשבעה עולים ומפטיר מתוך פרשת "תרומה". מפטירים במלכים א' ה, 26 - 1, 13. ההפטרה נבחרה משום התמקדותה בהקמת בית המקדש במקביל להקמת המשכן שבפרשה.

ב. במנחה קוראים לשלושה עולים בפרשת "תצוה".

שבת זכור, שבת פרשת תצוה, י"א אדר 7.3

א. השנייה מבין שבתות "ארבע הפרשות". בשבת זו הסמוכה לחג הפורים, מזכירים את מלחמת עמלק בישראל ואת חובת מחיית זכרו, לאור המסורת שהמן היה מזרע אגג מלך עמלק.

ב. מוציאים שני ספרי תורה. בספר הראשון קוראים לשבעה עולים בפרשת "תצוה". בספר השני קוראים את המפטיר - מצוות זכירת עמלק ומחייטו מתוך פרשת "כי תצא", בדברים כה, 19-17. בין הקריאה בספר הראשון והקריאה בספר השני נוהגים לומר חצי קדיש. יש הנוהגים לומר את הברכה לחולים בין הקריאות בשני הספרים.

ג. מפטירים בסיפור מלחמת שאול בעמלק בשמואל א' טו, 2-34.

ד. בשבת זו מציינים את יום תל חי - יום נפילתם של יוסף טרומפלדור ושבעת חבריו בהגנת תל חי בשנת 1920. בעקבות אירוע זה חבר ברל כצנלסון את נוסח היזכור שהפך לנכס צאן ברזל בתרבות העברית.

ה. במנחה קוראים לשלושה עולים בפרשת "כי תשא".

תענית אסתר, יום שני, י"ג אדר 9.3

א. תענית אסתר נקבעה בימי הביניים ואינה נזכרת במשנה ובתלמודים. רבים נוהגים להקל בה, בניגוד לתעניות החורבן. על פי כללי מועצת הרבנים המתקדמים אין מניעה מלערוך חתונות ואירועי שמחה ביום זה.

ב. זמן התענית למקפידים בה - מעלות השחר ועד צאת הכוכבים והיא כוללת איסור אכילה ושתייה, אך לא את יתר העינויים הנוהגים ביום הכיפורים ותשעה באב, כדוגמת רחצה וסיכה ונעילת נעלי עור.

ג. מוסיפים לתפילת העמידה את ברכת "עננו", הנמצאת במוסף התפילה. היחיד מוסיף בתפילתו את הברכה כחלק מברכת "שומע תפילה". שליח הציבור, בחזרתו על התפילה, מוסיף את הברכה לאחר ברכת "גאולה" וקודם ברכת "רופא חולי עמו ישראל", כברכה בפני עצמה. מנהג תימן לומר את הברכה בכל תפילות היום (ערבית, שחרית ומנחה). מנהג הספרדים שהיחיד ושליח הציבור אומרים את הברכה בשחרית ובמנחה. מנהג האשכנזים ששליח הציבור אומר הברכה בשחרית, אך לא היחיד, ובמנחה אומרים גם היחיד וגם שליח הציבור.

- ד. יש הנוהגים לקרוא את מזמור תהילים כב: "למנצח על אילת השחר" בערב פורים ובבוקרו, וזאת על רקע המדרשים המקשרים בין המזמור לאסתר המלכה.
- ה. במהלך כל תפילות היום מרבים בשמחה.

מנהגי קריאת המגילה

- א. קריאת המגילה נעשית מתוך מגילת קלף כשרה, הכתובה בכתב סת"ם. השומע את הקריאה מבעל קריאה הקורא מתוך מגילה כשרה, יוצא ידי חובתו. בהעדר מגילה קוראים את המגילה מתוך ספר. נהוג שלא לברך על קריאת מגילה מודפסת.
- ב. מלכתחילה קריאת המגילה נעשית בטעמי הקריאה המיוחדים למגילות. בהעדר בעלי קריאה בטעמים ניתן לקרוא את המגילה בקריאה רגילה. נוהגים שקורא המגילה עומד בזמן הקריאה.
- ג. לפני קריאת המגילה מברכים שלוש ברכות: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על קריאת מגילה"; "שעשה ניסים לאבותינו ואמותינו בימים ההם בזמן הזה" וברכת הזמן (שהחיינו). לאחר קריאת המגילה במניין מברכים את ברכת "ברוך אתה יי הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם; האל המושיע". לאחר הברכה החותמת נוהגים לשיר את הפיוט "שושנת יעקב צהלה ושמחה".
- ד. במהלך קריאת המגילה נהוג לקרוא יחד ובקול ארבעה פסוקים של גאולה. נוהגים שהקהל קורא בקול את הפסוקים ולאחר מכן בעל הקריאה חוזה על הפסוקים. אלו ארבעת הפסוקים: איש יהודי ה'יה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן-שמעי בן-קיש איש ימיני (אסתר ב, 5); ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה (אסתר ח, 15); ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר (אסתר ח, 16); כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים ורצוי לרב אחיו דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל-זרעו. (אסתר י, 3).
- ה. יש הנוהגים גם לקרוא בקול את הפסוק: " בלילה ההוא נדדה שנת המלך ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים ויהיו נקראים לפני המלך (אסתר ו, 1).

- ד. קהילות המתפללות ביום תענית אסתר ועושות שימוש בסידור "העבודה שבלב", בו לא כלולה ברכת "עננו", יכולות להוסיף את השורות האחרונות של תפילת אבינו מלכנו לחתימת התפילה האישית לאחר תפילת עמידה. נוסח ברכת "עננו" וסדר תחנון לימי תענית מופיע במוסף התפילה בסוף האוגדן.
- ה. בתענית ציבור אומרים את ברכת הכהנים גם בתפילת המנחה.
- ו. בתפילת שחרית בציבור קוראים בתורה לשלושה עולים מפרשת "כי תשא", בפסוקים המזכירים את י"ג מידות הרחמים (עליה ראשונה: שמות לב, 11-14; עליה שנייה: שמות לד, 3-1; עליה שלישית: שמות ל"ד, 10-4). נוהגים לפי מסורת אשכנז שבעת הקריאה הציבור כולו אומר את הפסוק: "שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך", את י"ג מידות הרחמים, ואת המילים "וסלחת לעוננו ולטאתנו ונחלתנו". לאחר מכן חוזר בעל הקריאה על הפסוקים בטעמים של הימים הנוראים.
- ז. בתפילת מנחה חוזרים על הקריאה מהבוקר ומפטירים בישיעה נה, 6 - נו, 8 (כמנהג אשכנז). ספרדים ועדות המזרח אינם מפטירים.
- ח. בשנים האחרונות מציינים ארגוני הנשים וארגוני הפלורליזם הדתי את יום המאבק למען מסורבות הגט והעגונות בתענית אסתר. בתפילות ביום זה ראוי להזכיר את מצוקתן של מסורבות הגט והעגונות ולשאת תפילה לשחרורן.
- ט. במהלך היום, ועד לכניסתו של חג הפורים נוהגים להרים תרומה לצדקה, זכר למחצית השקל.
- י. במוצאי התענית מתחילים בחגיגה של החג הפורים וקוראים במגילה.

פורים, יום שלישי, י"ד אדר 10.3

- א. מוסיפים את תפילת "על הנסים" בברכת "הודאה" בתפילות העמידה ובברכת "הארץ" שבברכת המזון. המברכים ברכת המזון בקצרה מוסיפים: "הרחמן הוא יעשה לנו נסים כשם שעשה לאבותינו ואמותינו בימים ההם בזמן הזה".
- ב. בערב פורים (יום ד' בלילה) קוראים את מגילת אסתר, טרם אמירת "עלינו לשבח" וחתימת התפילה.
- ג. קריאת התורה: בתפילת שחרית קוראים לשלושה עולים לתורה בסיפור מלחמת עמלק בישראל בפרשת "בשלח" (שמות יז, 8-16) (שלושה פסוקים לכל עליה). לאחר קריאת התורה נוהגים לקרוא שנית את המגילה; יש הנוהגים לקרוא עוד בטרם החזרת התורה להיכל. יש הנוהגים לחזור על ברכות המגילה גם בקריאה בבוקר, ויש הנוהגים להסתפק בברכות הנאמרות בקריאה בערב החג.

"ומחה יי דמעה מעל כל פנים" - אבלות בפורים

חג הפורים אינו מבטל או דוחה את אבלות השבעה והשלושים. עם זאת לא נוהגים מנהגי אבלות בפרהסיה (בדומה לשבת).

האבל רשאי לצאת מביתו לטובת קריאת המגילה בציבור אף במהלך ימי השבעה (ואף להיות בעל קורא אם אין אחר הבקיא בדבר), וכל מצוות החג חלות עליו; ניתן גם לקרוא המגילה ביחיד ובמניין גם בבית האבלים.

נוהגים לנחם אבלים ולקבל מנחמים בחג. מביאים לקבורה ביום הפורים והאבלים רשאים לקרוע הבגד.

שושן פורים, יום רביעי, ט"ו אדר 11.3

בערים המוקפות חומה מימות יהושע בן נון, ובראשן ירושלים, נוהגים לציין ביום זה את חג הפורים על כל מצוותיו ומנהגיו.

שבת פרה, שבת פרשת כי תשא, י"ח אדר 14.3

א. השלישית מבין שבתות "ארבע הפרשות". עניינה של שבת פרה הוא טיהור המקדש והיטהרותם של העולים לרגל לקראת חג הפסח.

ב. בשחרית מוציאים שני ספרי תורה מן ההיכל. בספר הראשון קוראים לשבעה עולים מתוך פרשת "כי תשא". בספר השני קוראים למפטיר במצוות פרה אדומה מתוך פרשת "חקת", במדבר יט, 1-22. מנהג חלק מקהילות התנועה לקצר בקריאת המפטיר ולקרוא את עשרת הפסוקים הראשונים בלבד (במדבר יט, 1-10)

ג. מפטירים ביחזקאל לו 36-15, בפסוקים שעניינם היטהרות העם מטומאתו.

ד. חלק מקהילות התנועה נוהגות שלא לציין את שבת פרה באמצעות הקריאה בתורה ובהפטרה, בשל התמקדותה בענייני טומאה וטהרה של בית המקדש. בקהילות אלו מוציאים ספר תורה אחד בלבד, מעלים שבעה קוראים ומפטיר בפרשת "כי תשא". מפטירים במלכים א' יח, 39-20 (כרוב המנהגים). ההפטרה נבחרה בשל סיפור מאבקו של אליהו בנביאי הבעל, המזכיר את תגובתו של משה למעשה עגל הזהב.

ה. במנחה קוראים לשלושה מתוך פרשת "ויקהל".

ו. מנהג חלק מן הקהילות לקרוא בקול גם פסוקים העוסקים בפועלה ובכבוד של אסתר: וַיְהִי אִמֶּן אֶת הַדָּסָה הַיָּא אֶסְתֵּר בַּת דָּדֹוּ כִּי אֵין לָהּ אָב וְהַנְּעִרָה יַפֶּת תֹּאֲר וְטוֹבַת מֵרָאָה וּבְמֹות אֲבִיָּהּ וְאִמָּהּ לְקַחָהּ מִרְדְּכִי לֹו לְבַת. (אסתר ב, 7). וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּתְלַבֵּשׁ אֶסְתֵּר מְלֻכּוֹת וּתַעֲמֹד בַּחֲצַר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית נֹכַח בֵּית הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא מְלֻכּוֹתוֹ בְּבֵית הַמְּלֻכּוֹת נֹכַח פֶּתַח הַבַּיִת (אסתר ה, 1) וּמֵאַמֵּר אֶסְתֵּר קָיָם דְּבָרֵי הַפָּרִים הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב בְּסֵפֶר (אסתר ט, 32).

ז. נהוג לקרוא בניגון מגילת איכה את הפסוק המזכיר את גלות יהויכין, במסגרתה גלה מרדכי לפרס: "אֲשֶׁר הִגְלָה מִירוּשָׁלַיִם עִם הַגְּלָה אֲשֶׁר הִגְלָתָה עִם יְכָנְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל" (אסתר ב, 6). יש הנוהגים לקרוא בניגון איכה גם את המלים: "וְהִשְׁקוֹת בְּכֵלֵי זָהָב וְכֵלִים מְכֻלִּים שׁוֹנִיִּם" (אסתר א, 7), המתארות את הכלים ששמשו במשתה אחשוורוש, על יסוד המדרש שכלים אלו היו כלי המקדש שנלקחו מירושלים.

ח. יש נוהגים בקהילותינו לקרוא בקול נמוך גם את הפסוקים העוסקים ביחס המשפיל לנשים ובנקמת היהודים, בבחינת: "בנפל אויבך אל תשמח".

ט. קוראים את המגילה כאגרת. אין גוללים את היריעות שסיימו בקריאתן, אלא מותירים אותן פתוחות או מקופלות זו אחר זו. מנהג זה מקורו בצירוף: "דברי האיגרת" (אסתר ט, 26) המתייחס למגילה.

משלוח מנות, מתנות לאביונים וסעודת הפורים

א. מצווה להעניק משלוחי מנות איש לרעהו, הכוללים לפחות שני מיני מאכל ומשתה. יוצאים ידי חובת המצווה במשלוח אחד המכיל שתי מנות. נוהגים לחלק את משלוחי המנות ביום הפורים עצמו, כדי להרבות את שמחת החג.

ב. מצווה להעניק מתנות לאביונים לקראת הפורים ובמהלך היום, בכסף ובשווה כסף, באופן המאפשר להם לקנות את צרכי החג ולחגוג במהלכו. יוצאים ידי חובת המצווה במתנה לשני אביונים. כתמיד, מן הראוי להקפיד הקפדה יתרה בכבודו של מקבל המתנה ובפרטיותו.

ג. נוהגים לערוך סעודה חגיגית בצהרי היום ולהרבות בה דברי ושירי שמחה ושטות. במהלך הסעודה נוהגים להתבסס ביין, במתינות, "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" (בבלי, מגילה ז ע"ב).

שבת החדש, שבת פרשות ויקהל פקודי, כ"ה אדר 21.3 - שבת מברכים חודש ניסן

- א. שבת "החודש" היא הרביעית והאחרונה מבין שבתות ארבע הפרשיות. בשבת זו, החלה השנה בראש חודש ניסן עצמו, מציינים את תחילתו של חודש האביב וחודש היציאה ממצרים שהיה בתקופת המקרא ראש וראשון לחודשי השנה.
- ב. מוציאים שני ספרי תורה, בספר הראשון קוראים לשבעה עולים בפרשות השבוע. קהילות הנוהגות לקרוא במחזור התלת שנתי, ראוי ויקדישו שלוש או ארבע עליות לקריאה מתוך פרשת ויקהל, ואת יתר העליות לקריאה בפרשת פקודי. בכל מקרה בעליה השביעית ראוי לקרוא את הפסוקים האחרונים של פרשת פקודי על מנת לחתום את הקריאה בחומש שמות ולהכריז "חזק חזק ונתחזק".
- א. בספר השני קוראים את המפטיר המיוחד לשבת "החודש" מתוך פרשת "בא", שמות יב 20-1. מנהג נוסף למפטיר: שמות יב 8-1. נוהגים לומר חצי קדיש אחרי הקריאה בספר הראשון או להבדיל בין הקריאות בספרים באמצעות ברכה לרפואת החולים ושירה.
- ב. מפטירים ביחזקאל מה, 16-18 בעניין ההכנות לחג הפסח במקדש. מנהג נוסף: מה, 25-16.
- ג. לאחר קריאת התורה וההפטרה מברכים את חודש ניסן ומכריזים על ראש החודש שיחול ביום חמישי.
- ד. במנחה קוראים לשלושה עולים בפרשת "ויקרא".